

راهکارهای پیشگیری از طلاق

نرگس زرین جویی*

مقدمه

دین مجموعه‌ای از تعالیم و دستورهای است که خداوند حکیم برای سعادت بشر فرستاده است و برای همه جنبه‌های زندگی بشر برنامه دارد. با بررسی ادیان الهی، درمی‌یابیم که اصل طلاق در آن‌ها وجود دارد، اما اسلام - ضمن تأیید طلاق - آن را جزء مبعوض‌ترین حلال‌ها برشمرده است، و برای مقابله با سونامی طلاق، راهکارهایی همچون ترجیح مصالح خانواده بر مصالح فردی، مدارا و سازش، بخشش و گذشت، ایجاد مهر و محبت در خانواده توصیه می‌نماید که اگر این امور محقق شود، از طلاق پیشگیری می‌شود و آسیب‌های این امر به حداقل می‌رسد.

۱. ترجیح مصالح خانواده بر مصالح فردی

اسلام بیش‌ترین عنایت را به تشکیل، تحکیم، تکریم و تعالی خانواده دارد؛ این نهاد مقدس را کانون مودت و رحمت می‌شمرد؛ سعادت و شقاوت انسان را منوط به بنای خانواده می‌داند و هدف از تشکیل آن را تأمین نیازهای مادی، عاطفی و معنوی انسان، از جمله سکون و آرامش برمی‌شمرد.^۱ تعبیراتی که در قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم‌السلام به کار رفته است، این مدعا را روشن می‌نماید. خدای سبحان در قرآن، پیوند ازدواج را «میثاق غلیظ»^۲ و در آیه‌ای دیگر «نعمت الهی»^۳ می‌نامد. همچنین

* کارشناس ارشد فلسفه اخلاق.

۱. حسین حقانی زنجانی؛ طلاق یا فاجعه انحلال خانواده؛ ص ۲۳ - ۲۱؛ عبدالله جوادی آملی؛ زن در

آیینة جمال و جلال؛ ص ۱۷۶.

۲. نساء: ۲۱.

۳. نحل: ۷۲.

رسول خدا ﷺ می‌فرماید: «هیچ چیز در پیشگاه خدا، محبوب‌تر از خانه‌ای که به ازدواج، آباد شده باشد نیست و هیچ چیز در پیشگاه خدا، منفورتر از خانه‌ای که در اسلام به طلاق ویران شود، نیست!»^۱

با تقدسی که اسلام به خانواده بخشیده است، برای تقویت این پیوند و پیش‌گیری از فروپاشی آن، زمینه‌سازی کرده و هدف اسلام از این همه تأکید بر تشکیل و تدوام خانواده، رسیدن به آرامش روانی است. «زندگی با آرامش، اهمیّت بسیاری دارد تا آن‌جا که خداوند متعال وقتی می‌خواهد یکی از مهم‌ترین نشانه‌های خود را بیان کند، به ازدواج اشاره می‌کند و می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»^۲ و از نشانه‌های او این‌که از (نوع) خودتان، همسرانی برای شما آفرید تا بدان‌ها آرام‌گیرید و میان‌تان دوستی و رحمت نهاد. آری در این (نعمت) برای مردمی که می‌اندیشند، قطعاً نشانه‌هایی است.»

اهداف خانواده، ایجاب می‌کند که زن و شوهر، در تحکیم و پایداری این بنا نهایت سعی خود را به کار برند و بر دوامش نیز اصرار نمایند؛ بنابراین اگر زن و مردی پس از پیوند ازدواج، به عللی زوج خویش را مطابق با معیارهای خویش نیافتند و به‌خاطر مصالح خانواده و ارزش‌گذاری به اصول این پیوند، با وجود میل باطنی خویش، کراهت و بی‌میلی به زوج خود، نشان ندادند و در حفظ این بنا و مصالح آن کوشیدند، خداوند کریم دریچه‌ای از خیرات و برکات را به سوی آنان می‌گشاید؛ چنانچه در سوره نساء، بعد از تأکید بر خوش‌رفتاری با همسران و امر به «عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ»، می‌فرماید: «فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُنَّ شَيْئًا وَ يَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا» پس اگر از آنان خوش‌تان نیامد، چه بسا چیزی را خوش‌نمی‌دارید و خدا در آن، مصلحت فراوان قرار می‌دهد.»

حاکمیت این فرهنگ قرآنی در ایجاد همراهی و هم‌دلی زوجین و هموارساختن مسیر زندگی، اثر مستقیم دارد و آنان را یاری می‌کند تا در بروز اختلافات و رخدادها عجلولانه، تصمیم نگیرند؛ بلکه از آن جهت که رضایت حق را در استمرار و استحکام

۱. محمد بن حسن حر عاملی؛ وسائل‌الشیعه؛ ج ۲۲، ص ۷.

۲. روم: ۲۱.

۳. نساء: ۱۹.

این پیوند می‌بینند، در برقراری صلح و آشتی تلاش نموده، مقاوم و استوار مشکلات را از پیش روی برمی‌دارند و به ایجاد تفاهم، اتحاد، هم‌دلی و یک‌سوئی فکر می‌کنند.

۲. مدارا و سازش

یکی از ضروریات تشکیل جامعه سالم، تشکیل خانواده سالم است. اگر خانواده اصلاح شود، جامعه نیز اصلاح خواهد شد و هرچه بنیان آن مستحکم‌تر باشد، بنیان جامعه نیز مستحکم‌تر خواهد بود. یکی از ویژگی‌هایی که در تحقق سازگاری نقش به‌سزایی دارد، رفق و مداراست و می‌توان گفت کم‌تر عاملی یافت می‌شود که در این حد بتواند در ایجاد و تثبیت سازگاری نقش ایفا کند. رمز موفقیت مرد برای زندگی بهتر، مدارا و سازش با مشکلات خانوادگی است و داشتن چنین ویژگی‌ای، نشانه ایمان اوست. در قرآن و روایات هم، بدین مطالب اشاره شده است. خداوند می‌فرماید:

«وَإِنَّ امْرَأَةً خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُخْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا»^۱

و اگر زنی از شوهر خویش بیم ناسازگاری یا روی‌گردانی داشته باشد، بر آن دو گناهی نیست که از راه صلح با هم به آشتی گرایند که سازش بهتر است. (ولی) بخل (و عدم گذشت) در نفوس، حضور (و غلبه) دارد و اگر نیکی کنید و پرهیزگاری پیشه نمایید، قطعاً خدا به آنچه انجام می‌دهید، آگاه است.»

در حدیثی از پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمد است: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْإِيمَانِ وَالرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَيْشِ»^۲ مدارا با مردم، نیمی از ایمان و نرم‌خویی با آنان، نیمی از زندگی است. اساساً بدون رفق و مدارا، نمی‌توان از زندگانی بهره برد و زندگی بدون بهره‌مندی از این امر، فاقد روح و معناست، از این در روایات به مدارا در برابر همسر تأکید شده است. یکی از اصحاب امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَام، از همسر خود شکایتی را پیش حضرت بیان کرد. حضرت پس از پذیرش نقص‌هایی که میان آنان وجود داشت، به او سفارش فرمودند: «قَدَارُوهِنَّ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَأَحْسِنُوا»^۳ با زنان در همه حال مدارا کنید، خوش‌زبان

۱. نساء: ۱۲۸.

۲. محمد بن یعقوب کلینی؛ *الکافی*؛ ج ۲، ص ۱۱۷.

۳. محمدباقر مجلسی؛ *بحارالانوار*؛ ج ۱۰۰، ص ۲۵۳.

ونرم‌خو باشید و در تمام امور نیکی نمایید.»

۳. بخشش و گذشت

وقتی اختلاف بین زوجین به وجود می‌آید و آن دو در آستانه طلاق قرار می‌گیرند، بیش‌ترین سفارش اسلام گذشت هریک از زن و شوهر در لغزش‌ها، کج‌خلقی‌ها و اشتباهات دیگری است؛ زیرا زن و شوهر، روحیات و طرز تفکر متفاوتی دارند. آن‌هایی که مدعی‌اند ما در همه موارد یک طرز تفکر داریم و در همه مسائل موافق و هماهنگ هستیم، شاید هنوز زمینه و موقعیت برای‌شان پیش نیامده است که خصلت‌های واقعی هم‌دیگر را بشناسند؛ ضمن این‌که اگر زن و شوهری با روحیه مشترک پیدا شوند، باز هم هیچ‌کدام از خطا و عصبانیت مصونیت ندارند. این‌جاست که اهمیت گذشت و تأثیر آن در تداوم روابط سالم آشکار می‌شود.^۱ از آن‌جا انسان‌ها دچار لغزش می‌شوند، بهترین‌شان کسانی هستند که از اشتباه‌های دیگران چشم‌پوشند و عیب‌های اطرافیان را بزرگ جلوه ندهند که این خود، به خوشی‌ها و زیبایی زندگی می‌افزاید. این صفت نیکو، در زندگی زناشویی اهمیت ویژه‌ای می‌یابد؛ زیرا زن و شوهر کنار هم زندگی می‌کنند و در صورت چشم‌پوشیدن از لغزش‌های طرف مقابل، وجودشان برای هم‌دیگر تحمل‌ناپذیر خواهد شد. زن و شوهر باید رضایت هم را جلب کنند و از انجام کارهایی که کدورت و ناراحتی به دنبال دارد، پرهیزند، زیرا چنانچه در این باره سخت‌گیری کنند و از اشتباه هم‌چشم‌نپوشند، زندگی یا به کام آنان تلخ می‌شود یا آن را از دست می‌دهند. کسی که خطاهای دیگران را نادیده بگیرد، خدای متعال نیز از گناهانش می‌گذرد و او را مشمول رحمت و آمرزش قرار می‌دهد. خداوند در قرآن کریم سفارش می‌کند: «... وَ لِيَغْفُوا وَ لِيُصْفَحُوا أَلَا تَجِبُونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ»^۲ ... و باید عفو کنند و گذشت نمایند. مگر دوست ندارید که خدا بر شما ببخشد؟ و خدا آمرزندهٔ مهربان است.» بنا بر این آیه و دیگر آیات، فرونشاندن خشم در برابر بدی‌ها و خطاهای دیگران، به‌ویژه نزدیکانی که همه‌روزه ساعت‌های زیادی را کنار آن‌ها سپری می‌کنیم، آمرزش حضرت حق را به دنبال دارد. خوب است که مردان به سیرهٔ عملی معصومین علیهم‌السلام دربارهٔ لغزش‌های

۱. احمد حسین‌نیا، بهداشت روانی ازدواج و همسر‌داری، ص ۲۰۱.

۲. نور: ۲۱.

همسر خود، عمل کنند؛ زیرا گذشت، عشق و محبت را افزایش می‌دهد و اختلاف و مشاجره را پایان می‌بخشد. «اسحاق بن عمار» می‌گوید که به امام صادق علیه السلام عرض کردم: «حق زن بر مرد چیست که با انجام آن، انسان نیکوکار محسوب شود؟» امام فرمود: «خوراک و پوشاک او را فراهم نماید و اگر خطایی از وی سر زد، از او بگذرد.» سپس فرمود: «پدرم امام باقر علیه السلام، همسری داشت که به او آزار می‌رساند و پدرم او را مورد عفو و بخشش قرار می‌داد.»^۱ از سوی دیگر زن هم باید لغزش‌های شوهر را ببخشد؛ زیرا در این صورت، شوهر در شکنجه و جدان قرار می‌گیرد و یقیناً از کردار خویش پشیمان خواهد شد؛ آن‌گاه همسرش را زنی باگذشت، فهمیده، فداکار و عاقل می‌داند، می‌فهمد که به زندگی، خانواده و شوهرش علاقه‌مند است و قدر او را می‌داند؛ پس محبتش به او چندبرابر خواهد شد. رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «زن بد، عذر شوهرش را نمی‌پذیرد و خطاهایش را نمی‌بخشد.»^۲

زنی درباره‌ی علت درخواست طلاقش، به رئیس دادگاه حمایت از خانواده گفت: «شوهرم پیش از ازدواج به من نگفت که خدمت سربازی را انجام نداده و این موضوع را از من مخفی کرده بود. چند روز پیش متوجه شدم که به همین زودی باید به خدمت سربازی بروم و من نمی‌توانم با مردی که به من دروغ گفته، زندگی کنم.»^۳ از سوی دیگر اگر کسی بدی‌های اعضای خانواده را با بدی پاسخ گوید و انتقام‌جویی کند، کینه و دشمنی آن‌ها را برمی‌انگیزد؛ ولی اگر بدی را با نیکی و نرمی پاسخ گوید، فرد خطاکار را شرمسار کرده، آگاهانه با خود همراه می‌سازد و کینه و دشمنی او را به دوستی بدل می‌کند. خداوند در قرآن می‌فرماید: «وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَ لَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ؛^۴ و نیکی با بدی یکسان نیست. (بدی را) با آنچه بهتر است دفع کن؛ آن‌گاه کسی که میان تو و او دشمنی است، گویی دوستی یک‌دل می‌گردد.»

۴. صبر و خوبستن‌داری

یکی از مباحث اخلاقی که بسیار حائز اهمیت است و در آیات و روایات بدان تاکید

۱. محمد بن یعقوب کلینی؛ *الکافی*؛ ج ۶، ص ۵۱۰.

۲. محمدباقر مجلسی؛ *بحار الأنوار*؛ ج ۱۰۳، ص ۲۳۵.

۳. ابراهیم امینی؛ *آیین همسر‌داری*؛ ص ۳۰.

۴. فصلت: ۳۴.

شده، فضیلت صبر است. زن و شوهر در زندگی مشترک نیاز به صبر و تحمل در برابر مشکلات دارند. عدم بردباری در برابر ناملایمات، محیط خانه را دچار نابسامانی می‌کند. اگر زن و شوهر صبوری نکنند، دیگر پیوند محکم و پایداری نخواهند داشت؛ اما اگر چندین سال از زندگی مشترک آن دو بگذرد و با یکدیگر انس بگیرند، خیلی از مشکلات خانوادگی رفع می‌شود. امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

كَتَبَ اللَّهُ الْجِهَادَ عَلَى الرَّجَالِ وَالنِّسَاءِ، فَجِهَادُ الرَّجُلِ بَدْلُ مَالِهِ وَنَفْسِهِ حَتَّى يُقْتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَجِهَادُ الْمَرْأَةِ أَنْ تَصْبِرَ عَلَى مَا تَرَى مِنْ أَدَى زَوْجِهَا وَغَيْرَتِهِ^۱ به‌راستی که خداوند - عَزَّوَجَلَّ - بر زنان و مردان جهاد را واجب کرده است. جهاد مردان آن است که (برای حفظ دین و مملکت) مال و خون خود را بذل کنند تا در راه خدا کشته شوند و جهاد زن آن است که در مقابل دشواری‌های زندگی همسرش صبر کند.

در تاریخ نیز نمونه‌های بسیاری از الگوها و اسوه‌های صبر داریم؛ صبر حضرت زینب علیها السلام، صبر آسیه همسر فرعون، صبر حضرت ایوب علیه السلام، صبر حضرت نوح علیه السلام، صبر حضرت یعقوب علیه السلام، صبر حضرت یوسف علیه السلام در جامعه امروزی نیز، نمونه‌های بسیاری از صبر زنان و مردان را مشاهده می‌کنیم که باید از آنان درس گرفت. صبر جانبازان عزیز سال‌های دفاع مقدس که با وجود بیماری‌ها و قطع عضوها، همچنان بار این مشکلات را بر دوش می‌کشند و نه تنها صبر می‌کنند، بلکه شاکر هستند و اطرافیان را نیز به صبر دعوت می‌کنند؛ همچنین صبر مادران، همسران و فرزندان جانبازان، آزادگان و شهدا که جوانان، می‌توانند از این اسوه‌ها برای الگوی سبک زندگی ایرانی - اسلامی بهره‌گیرند. با صبر و بردباری، می‌توان به عنایات خداوند رسید؛ زیرا قرآن کریم به صابران وعده بشارت،^۲ محبت،^۳ نصرت،^۴ بهشت^۵ و پاداش بی حساب،^۶ داده است. همچنین می‌فرماید:

۱. حسین بن محمدتقی نوری؛ مستدرک الوسائل؛ ج ۱۴، ص ۲۴۲.

۲. بقره: ۱۵۵ (بَشِّرِ الصَّابِرِينَ).

۳. آل عمران: ۱۴۶ (وَ اللَّهُ يُجِبُّ الصَّابِرِينَ).

۴. بقره: ۱۵۳ (إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ).

۵. فرقان: ۷۵ (أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا).

۶. زمر: ۱۰ (إِنَّمَا يُؤْتِي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ).

«وَلِمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنَ عَزْمِ الْأُمُورِ»^۱ و کسانی که شکیبایی و عفو کنند، این از کارهای پرارزش است.»

«وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ»^۲ شکیبایی کن که خداوند، پاداش نیکوکاران را ضایع نخواهد کرد.»

هیچنین پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می فرماید:

«مَنْ صَبَرَ عَلَى سُوءِ خُلُقِ امْرَأَتِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ مِنَ الْأَجْرِ مَا أَعْطَاهُ دَاوُدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى بَلَائِهِ وَمَنْ صَبِرَتْ عَلَى سُوءِ خُلُقِ زَوْجِهَا أَعْطَاهَا مِثْلَ ثَوَابِ آسِيَةِ بِنْتِ مُزَاحِمٍ»^۳ مردی که بر بداخلاقی زنش بردباری کند، خداوند پاداشی را که به داود عَلَيْهِ السَّلَامُ به خاطر تحمل بلا و سختی عطا کرد، به او می دهد و زنی که بر بداخلاقی شوهرش شکیبایی به خرج دهد، خداوند همانند پاداش آسیه دختر مزاحم را به او خواهد داد.»

۵. به یاد آوردن خوبی های یک دیگر و نعمت های زندگی

وجود اختلاف های جزئی در زندگی زناشویی تا حدودی طبیعی است. دو انسان معمولاً صد درصد هم فکر، هم دل و هم سلیقه نیستند. بین زن و شوهر تفاوت فکر، روش و سلیقه وجود دارد. مهم این است که زن و شوهر اختلاف ها را به حداقل کاهش داده و از ایجاد تنش و اضطراب در زندگی جلوگیری کنند. اگر خوبی ها، خوشی ها و نعمت های زندگی مشترک، هنگام رویارویی با اختلافات مد نظر باشند، همسران را در حل مشکلات یاری خواهند داد و صفا و صمیمیت را جایگزین تنش و درگیری خواهند نمود. اگر در زندگی برای رضای خدا و کسب خوش بختی آخرت حساب باز شد، بسیاری از سختی ها را می توان به امید آینده روشن و برای جلب رضایت حق تعالی تحمل کرد و بسیاری از مسئولیت ها را بردوش گرفت. قرآن دستور می دهد که به یاد نعمت های الهی باشید: «وَإِذْ كُنْتُمْ فِي الْكَلْبِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ»^۴ و نعمت خدا را بر خود یاد کنید.»

متأسفانه افرادی که به اخلاق آراسته نیستند و به جای این که چشم خطاپوش و

۱. شورا: ۴۳.

۲. هود: ۱۱۵.

۳. محمدباقر مجلسی؛ بحارالانوار؛ ج ۱۰۳، ص ۲۴۷.

۴. بقره: ۴۷ و ۱۹۸؛ مائده: ۱۱ و ۲۰؛ ابراهیم: ۶؛ آل عمران: ۱۰۳؛ فاطر: ۳ و احزاب: ۹.

زیبایی‌نگر داشته باشند، نداشته‌ها و خطاها را خوب می‌بینند. بیش‌تر زن و شوهرها هنگام اختلاف، تمام خوبی‌های طرف مقابل را فراموش می‌کنند و بدی‌های او را مدنظر قرار می‌دهند؛ اما اگر انصاف و مروت به خرج دهند، در وجود همان همسر، زیبایی‌ها، نعمت‌ها و خوبی‌هایی وجود دارد که می‌توان آن‌ها را به یاد آورد و پرورش داد. اگر همسران دیدگاه مثبتی دربارهٔ یک‌دیگر داشته باشند، هرچه مثبت‌تر و متعالی‌تر باشد، به همان میزان در حل اختلاف مؤثر است. در زندگی انسان زیبایی‌ها و زشتی‌ها و خوبی‌ها و بدی‌های فراوانی وجود دارد؛ چنان‌چه بر زشتی‌ها و بدی‌ها تمرکز کنیم، زندگی رنج‌آور و نفرت‌آمیز خواهد بود؛ بنابراین ضروری است زشتی و زیبایی را با هم ببینیم.

در فرهنگ قرآن، ناسپاسی موجب عذاب و سپاس‌گزاری، فزونی نعمت‌ها را به ارمان می‌آورد: «وَ إِذْ تَأْتِيَنَّكُمْ رِجَالٌ لَّيِّنٌ يَشْكُرْتُمْ لِأَنْزِيلِنَاكُمْ وَ لَسِنٌ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ»^۱ و آن‌گاه که پروردگارتان اعلام کرد، اگر واقعاً سپاس‌گزاری کنید، نعمت شما را افزون خواهم کرد و اگر ناسپاسی نمایید، قطعاً عذاب من سخت خواهد بود.»

۶. تقوآمداری و اخلاق‌گرایی

از مهم‌ترین اصول موفقیت زن و مرد در زندگی مشترک، توجه به مسائل عاطفی یک‌دیگر است. این امر نیز حاصل نمی‌شود، مگر با خوش‌اخلاقی و مهرورزی به همسر و فرزندان؛ اما اگر هر دو نفر (زن و مرد) یا یکی از آنان، بداخلاق باشند، زندگی رنگ جدایی به خود می‌گیرد. توجه به این امر، بسیار مهم است که اخلاق باید پس از ایمان، از مهم‌ترین ویژگی‌های افراد برای ازدواج باشد. زن و مرد اگر از این مزیت بهره نداشته باشند، نمی‌توانند با تفاهم و همکاری متقابل، بر مشکلات زندگی چیره شود. امروزه سست‌شدن باورهای مذهبی و اصول اخلاقی، یکی از عواملی است که بنیاد خانواده را تهدید می‌کند. طبق آمارهای موجود «کم‌رنگ‌شدن اعتقادات مذهبی و عدم پای‌بندی بایسته‌های اخلاقی، عامل مهمی طلاق است، اما دین‌داری، سبب می‌شود که طلاق کاهش یابد.»^۲ از سوی دیگر، پای‌بندی به موازین دینی و اخلاقی، باعث انسجام خانواده می‌شود همسران دین‌دار در صورت برخورد

۱. ابراهیم: ۷.

۲. خبرگزاری رسمی حوزه، ۸ دی ۹۳، کد خبر: ۳۴۱۶۳۷.

با مشکلاتی مانند فقر و ناسازگاری‌های خانوادگی، دچار یأس نمی‌شوند؛ بلکه دل به وعده‌های الهی خوش می‌دارند و با حلاوت ایمان و یاد خدا، تلخی‌های زندگی را به شیرینی بدل می‌سازند. همچنین آراستگی زوجین به ویژگی‌های اخلاقی ارزشمندی مانند صداقت، وفاداری، احترام، مهربانی، دلسوزی، فروتنی، صبر، گذشت، نرم‌خویی، خیرخواهی، انصاف و مهربابودن آنان از خودخواهی، برتری‌جویی، موجب می‌شود بسیاری از بدرفتاری‌ها و اختلافات از ساحت خانواده رخت ببرند.^۱

۷. عذرخواهی و عذرپذیری

عذرخواهی هنگام اشتباه، یکی از شیوه‌های مهم تربیتی اسلام است که در آیات و روایات بدان تأکید شده است. امام علی علیه السلام فرمودند: «إِقْبَلْ عَذْرَ أَخِيكَ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَذْرٌ فَالْتِمِسْ لَهُ عَذْرًا»^۲ عذر برادر دینی خود را بپذیر و اگر عذری ندارد، برایش عذری بتراش.

گاهی در زندگی مشترک بر اثر ندانم‌کاری‌ها، بی‌حوصلگی‌ها و... موجب اذیت و آزار همسر می‌شویم که این اشتباه‌ها می‌تواند چهره زندگی زناشویی را زشت و نفرت‌انگیز کند. آن‌چه می‌تواند کدورت‌ها را از میان بردارد، عذرخواهی هنگام خطا و اشتباه است. عذرخواهی موجب محبت و صمیمیت بیشتر می‌شود که در زندگی روزمره ما زیاد مورد توجه قرار نمی‌گیرد. کنار گذاشتن غرور و لجاجت و عذرخواهی صادقانه در برابر خطاها و اشتباهات، موجب از بین بردن زمینه تشنج و درگیری در کانون خانواده می‌شود کسانی که به علت غرور یا لجبازی، همیشه خود را حق به جانب می‌دانند عذرخواهی نمی‌کنند، زندگی پرتنشی را تجربه خواهند کرد. چه بسا بسیاری از درگیری‌ها و مشکلات حاد خانوادگی از یک اشتباه کوچک شروع می‌شوند که اگر بعد از همان اشتباه کوچک یک عذرخواهی ساده انجام می‌گرفت، کار به این جاها نمی‌کشید. هرگاه اختلافی میان همسران پدید آید، شایسته است هر کدام چند لحظه با خود خلوت کنند و از خویش بپرسند: «آیا اشتباه از من نبود؟» و وقتی به جواب مثبت رسیدند، با کمال شهامت از همسر خود عذرخواهی

۱. حسین بستان؛ جامعه‌شناسی خانواده؛ ص ۱۸.

۲. محمدباقر مجلسی؛ بحارالانوار؛ ج ۷۴، ص ۱۶۵.

کنند و بدانند با این کار، هرگز کوچک نخواهند شد؛ چون به دستور خدا عمل می‌کنند. طرف مقابل نیز بدون منت گذاشتن، پذیرای پوزش او باشد تا با این عمل، صفا و صمیمیت بر خانه حکم‌فرما و نشاط و شادابی آن حفظ شود. در حدیثی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «زن بد، عذر شوهرش را نمی‌پذیرد و خطاهایش را زن جوانی با مراجعه به دادگاه خانواده، درخواست طلاق داد و درباره علت آن به قاضی گفت: «شوهرم حتی اگر مقصر صددرصد هم باشد، حاضر نیست از من معذرت بخواهد. بارها مرا به شدت ناراحت کرده و دلم را شکسته است؛ ولی حتی یک‌بار هم معذرت نخواست و کاری نکرده که دلم را به دست بیاورد.» زن جوان ادامه داد: «همیشه این من بودم که گذشت کردم و از خطاهای او چشم‌پوشی کردم؛ ولی من یک زن هستم و دوست دارم شوهرم گاهی مرا با چنین حرف‌هایی خوش حال کند و اگر از او ناراحت می‌شوم، مثل بقیه مردها بیاید و از من معذرت بخواهد. دیگر تحمل زندگی کنار چنین مردی را ندارم و می‌خواهم از او جدا شوم.»^۲

۸. حل مشکلات، درون خانه

یکی از مهارت‌های مهم در آغاز زندگی، حل مسائل توسط زوجین، درخانه است. مشکلاتی که بین همسران پیش می‌آید - هر چند کوچک - نباید بیرون از خانواده تسری پیدا کند. سعی کنید همه چیز را در چار دیواری خانه‌تان باقی بگذارید. به قول قدیمی‌ترها، همه مشکلات را زیر فرش پنهان کنید تا به بیرون از خانه درز نکند؛ زیرا زن و شوهر بهتر از هر کسی، به موضوع آگاهی دارند و اکثر مسائل، بیش‌تر به تفاوت سلیقه و عرف‌های زوجین است. از سویی اطرافیان ممکن است از نگاه و تجربه خودشان یا مثلاً از سر محبت به فرزند، پیشنهادی ارائه دهند که مناسب نیست. گاهی تا دل‌مان می‌گیرد، دنبال بهانه کوچکی می‌گردیم تا با اطرافیان‌مان درددل کنیم و با حرف‌زدن، کمی از بار روانی مشکلات‌مان را کم کنیم؛ اما همین درددل‌های ساده و خودمانی یا گله و شکایاتی که در میان حرف‌های‌مان، بدون هیچ غرض خاصی بیان می‌کنیم، موجب به هم خوردن آرامش و ایجاد دلخوری‌ها و

۱. همان؛ ج ۱۰۳، ص ۲۳۵.

۲. جام نیوز، ۵ شهریور ۹۴، کد خبر: ۵۵۲۹۸.

ناراحتی‌هایی می‌شود که اصلاً فکرش را نکرده بودیم. بسیار دیده و شنیده‌ایم که به‌علت همین دردل‌ها، چه زندگی‌های مشترکی تا مرز طلاق پیش رفته و چه اختلافات عمیق خانوادگی و فامیلی پیش آمده که کدورت و کینه‌های چندساله، گاه حتی آنان را به خون هم تشنه کرده است. با گفتن همین چند عبارت: «بین خودمان بماند»، «شما که غریبه نیستید»، «از خدا پنهان نیست، از بنده‌اش چه پنهان» و... احساس می‌کنیم اجازه داریم درباره هر کس و هر چیزی که می‌خواهیم و صحبتش پیش می‌آید، حرف بزنیم. در همین راستا، گاهی ممکن است رازهایی از دیگران را فاش کنیم که باعث مشکلات فراوانی می‌شود و تبعات آن هرگز قابل بخشش نیست و نمی‌توان نتیجه افشای راز دیگری را جبران کرد؛ برای مثال هیچ یک از زوجین نباید شکایت همسرش را نزد خانواده ببرد؛ چه بسا محبت افراطی اما از سر دلسوزی خانواده‌ها، ممکن است مشکلات جدیدی را به وجود آورد. وقتی حرفی از داستان زندگی، بیرون از خانه تسری پیدا کند، مصداق همان ضرب‌المثل یک کلاغ چهل کلاغ می‌شود که باعث می‌گردد مرد به زن یا زن به مرد بدبین شده، رفتار او را حمل بر خبرچینی کند و از او سلب اعتماد نماید. بهتر است در ابتدا، سعی کنید مشکلات به وجود آمده را میان خود و همسران حل کنید.

۹. پرهیز از خودخواهی و تکبر

در متون اسلامی، نکوهش‌های فراوانی درباره تکبر و خودمحوری وارد شده است. اولین و بدترین صفت رذیله که در داستان انبیا و آغاز خلقت مشاهده می‌شود، تکبر است که آن را «ام الفساد» و «اساس الکفر» یاد می‌کنند. در قرآن آمده است: «وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرْحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ»^۱ با بی‌اعتنایی از مردم روی مگردان و مغرورانه بر زمین راه مرو که خداوند هیچ متکبر مغروری را دوست ندارد.»

همچنین رسول گرامی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمودند: «خَيْرُ الرَّجَالِ مِنْ أُمَّتِي الَّذِينَ لَا يَتَطَاوُلُونَ عَلَىٰ أَهْلِيهِمْ وَ يَحْتُونُ»^۲ بهترین مردان امت من کسانی‌اند که درباره خانواده خود خشونت و تکبر نمی‌ورزند و بر آنان رحمت و نوازش دارند و آزار و ستم روا نمی‌دارند.»

۱. لقمان: ۱۸.

۲. حسن طبرسی؛ مکارم/الاخلاق؛ ص ۲۱۶.

خودبینی و خودخواهی، از جمله مهم‌ترین عوامل اختلافات خانوادگی است. کسانی که به این بیماری مبتلا باشند، خوبی‌های خود را می‌بینند و بزرگ می‌شمارند و بدی‌های خویش را نمی‌بینند. گاهی مرد در محیط خانواده با تکیه بر برتری جسمی و موقعیت خود، رفتاری غرورآمیز در پیش می‌گیرد و با انتظارات و توقع‌های بی‌جا، زندگی را دچار آشوب می‌کند. گاهی زن نیز با توجه به تحصیلات، ثروت، شغل یا موقعیت خانوادگی برتر خود، بر شوهرش غرور می‌ورزد و رفتاری خودپسندانه و از روی تکبر با او در پیش می‌گیرد. ریشه این رفتار هم، همان نفوذ شیطان با صفت غرور در روح اوست. در هر صورت روابط زناشویی سالم و اسلامی، به هیچ وجه در فضای حاکمیت شیطان ممکن نخواهد بود. خودخواهی می‌تواند زمینه شکست رابطه مشترک باشد و باعث تزلزل پایه‌های زندگی شود.^۱

زن جوانی با مراجعه به دادگاه خانواده، درخواست طلاق داد و درباره علت آن به قاضی گفت:

شوهرم مرد خودخواهی است و دوست دارد در زندگی همیشه حرف، حرف او باشد. هیچ‌وقت حاضر نمی‌شود به حرف من گوش کند و اهمیتی به نظریات من بدهد. همیشه در زندگی مشترک، احساس اضافه‌بودن داشتم و هرگز شوهرم جوری رفتار نکرد که من بدانم حقی در این زندگی دارم. او همیشه باعث ناراحتی من شده است.^۲

مرد جوانی هم با مراجعه به دادگاه خانواده درخواست طلاق داد و به قاضی گفت:

همسرم تنها زمانی که به من احتیاج دارد، محبت می‌کند و رفتار خوبی دارد. او آن‌قدر بدر رفتاری می‌کند که من از دستش خسته می‌شوم. او همیشه بداخلاقی می‌کند؛ اما وقتی بخواهد من کاری برایش انجام دهم یا چیزی احتیاج داشته باشد، بهترین کارها را برایم انجام می‌دهد؛ غذای مورد علاقه‌ام را می‌پزد و هرچه می‌گویم عمل می‌کند. دیگر از این رفتارهایش خسته شده‌ام و حتی وقتی به من محبت می‌کند، از او دلزده می‌شوم. هر بار که می‌بینم رفتار همسرم با من خوب شده، می‌فهمم که حتماً کاری با من دارد. هرچه سعی کردم با این اخلاقش کنار بیایم، نتوانستم تحمل کنم و برای همین، تصمیم به جدایی از این زن خودخواه گرفتم.^۳

۱. جواد مصطفوی؛ بهشت خانواده؛ ص ۵۸.

۲. باشگاه خبرنگاران جوان، ۲۳ مهر ۱۳۹۴، کد خبر: ۵۳۵۸۵۹۰.

۳. جام جم، ۲۳ مهر ۱۳۹۴، کد خبر: ۲۱۳۱۷۱۱۶۰۸۱۹۲۷۲۲۲۳۴.

فهرست منابع

کتاب

۱. احمد حسین نیا، بهداشت روانی ازدواج و همسررداری؛ تهران: مفید، چاپ اول ۱۳۸۰ش.
۲. امینی، ابراهیم؛ آیین همسررداری؛ قم: انتشارات اسلامی، چاپ شانزدهم، ۱۳۷۸ش.
۳. بستان، حسین؛ جامعه‌شناسی خانواده؛ قم: انتشارات سبحان، چاپ اول ۱۳۹۰ش.
۴. جوادی آملی، عبدالله؛ زن در آئینه جمال و جلال؛ قم: انتشارات اسراء، چاپ چهاردهم، ۱۳۸۶ش.
۵. حقانی زنجان، حسین؛ طلاق یا فاجعه انحلال خانواده؛ تهران: انتشارات فرهنگ اسلامی، چاپ چهارم، ۱۳۷۴ش.
۶. طبرسی؛ حسن، مکارم/الاخلاق؛ قم: انتشارات شریف رضی، چاپ چهارم، ۱۴۱۲ق.
۷. محمد بن حسن، حر عاملی؛ وسائل الشیعه؛ بیروت: دار احیاء التراث العربی، چاپ سوم، ۱۴۱۵ق.
۸. محمد بن یعقوب، کلینی؛ الکافی؛ تصحیح: محمدباقر بهبودی و علی اکبر غفاری؛ چاپ اول تهران: انتشارات المکتبه الاسلامی، ۱۳۵۹ش.
۹. محمدباقر، مجلسی؛ بحارالانوار؛ بیروت: دار احیاء التراث العربی؛ چاپ سوم، ۱۴۰۳ق.
۱۰. مصطفوی، جوادی؛ بهشت خانواده؛ قم: انتشارات دار الفکر، چاپ اول ۱۳۶۴ش.
۱۱. نوری، حسین؛ مستدرک الوسائل؛ بیروت: موسسه آل‌البیت علیهم‌السلام، چاپ سوم، ۱۴۱۲ق.

سایت‌ها

۱. باشگاه خبرنگاران جوان، «جدایی به خاطر انتقام از شوهر» ۱۳۹۴/۰۷/۲۳، کد خبر: ۵۳۵۸۵۹۰

<https://www.yjc.ir/fa/news/5358590>

۲. پایگاه خبری جام جم آنلاین، نشانی:

www.jamejamonline.ir

۳. جام جم، ۱۳۹۴/۰۷/۲۳، کد خبر: ۲۱۳۱۷۱۱۶۰۸۱۹۲۷۲۲۲۳۴

<https://jamejamonline.ir>

۴. جام نیوز، ۱۳۹۴/۰۶/۰۵، کد خبر: ۵۵۲۹۸.

<https://www.jamnews.com>

۵. خبرگزاری رسمی حوزه، ۱۳۹۳/۱۰/۰۸، کد خبر: ۳۴۱۶۳۷.

<https://www.hawzahnews.com>